

‘ਸਬਦੁ’

ਭਾਗ - 5

ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੋ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸਰੂਪ ਹਨ —

- 1) ਸਥੂਲ ਸਰੂਪ :— ਰੰਗ-ਬਰੰਗਾ, ਕੌੜਾ-ਕੁਸੈਲਾ ਘੋਲੂਆ (alcoholic solution) ਹੈ।
- 2) ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ :— ਜਦ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਪੀਤਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਨ, ਤਨ, ਬੁੱਧੀ ਉੱਤੇ ਅਨੋਖਾ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਸਰੂਰ’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਸਰੂਰ’ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਯਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਸਥੂਲ ਸਰੂਪ—ਦੇਖਣ, ਬੋਲਣ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਤਾਈਂ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ—ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ—

ਖੁਸ਼ੀ

ਚਾਉ

ਉਮਾਹ

ਖੇੜਾ

ਫੁਰਤੀ

ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ

ਮਸਤੀ

ਨਸ਼ਈ ਅੱਖਾਂ

ਚਮਕਦਾ ਚਿਹਰਾ

ਥਥਲਾ ਬੋਲ

ਦਲੇਰੀ

ਹਉਮੈ

ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ — ਫੋਕਾ, ਦਿਮਾਗੀ ਕਲਪਨਾ ਤਾਈਂ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ, 'ਸ਼ਰਾਬ' ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਨ-ਮਨ ਅੰਦਰ, ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਅਨੋਖਾ 'ਸਰੂਰ' ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ, 'ਸਰੂਰ' ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

'ਸ਼ਰਾਬ' — ਅੱਖਰਾਂ, ਬੋਲੀ, ਖਿਆਲਾਂ ਤਾਈਂ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਰ

'ਸਰੂਰ' — ਸਰੀਰ, ਮਨ-ਬੁਧੀ ਦੇ ਰਗੋ-ਰੇਸ਼ੇ ਵਿਚ ਧੱਸ, ਵੱਸ, ਰਸ ਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਲੌਕਿਕ ਜਲਵਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਯਾ ਦੂਸਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ 'ਸਰੂਰ', ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸਰੂਰ ਤਾਂ ਆਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ 'ਟੋਟ' ਪੈਂਦੀ ਹੈ — ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਭੈੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ 'ਉਲਟ' — 'ਸਬਦ' ਯਾ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਆਤਮਿਕ 'ਸਰੂਰ' ਸਦਾ ਇਕ ਸਾਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਨਿਤ ਨਵੇਂ 'ਰਸ-ਰੰਗ' ਵਿਚ ਮਸਤ ਕਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ, 'ਤੱਤ-ਸਬਦ' ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਤ ਸਦ ਹੀ ਰਾਤਾ॥

ਆਨ ਰਸਾ ਖਿਨ ਮਹਿ ਲਹਿ ਜਾਤਾ॥

ਹਰਿ ਰਸ ਕੇ ਮਾਤੇ ਮਨਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ॥

ਆਨ ਰਸਾ ਮਹਿ ਵਿਆਪੈ ਚਿੰਦ॥ ੧॥

ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਅਲਮਸਤੁ ਮਤਵਾਰਾ॥

ਆਨ ਰਸਾ ਸਭਿ ਹੋਛੇ ਰੇ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ-377)

ਹਾਂ ਜੀ — ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ 'ਗੁਰ ਸਬਦ' ਦੇ 'ਗੱਜਣ' ਅਥਵਾ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਹੋਣ ਨਾਲ, ਮਨ, ਤਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਵਿਚ —

ਰਸ ਭਿੰਨੜੀ 'ਝਰਨਾਹਟ'

ਅਨੰਦ ਦੀ 'ਕੰਬਣੀ'

'ਆਤਮ-ਹਿੰਡੋਲਾ'

ਆਤਮ-ਰਸ ਦਾ 'ਵਾਵਰੋਲਾ'

ਆਤਮ 'ਮਹਾਂ-ਰਸ'

'ਆਤਮ-ਮੌਜ'

ਆਤਮ ਲਹਿਰ

ਮਿਠੜੀ ਆਤਮਿਕ 'ਥਰ-ਕੰਬਣੀ'

ਮਸਤ-ਅਲਮਸਤ 'ਸਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ'

‘ਖਰੀ-ਖੁਮਾਰੀ’

‘ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮੌਜ’

ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਉਪਜਦੀ ਅਤੇ ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਉ ਚਮ-ਉਚੀ, ਸੂ ਚਮ-ਸੂਚੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ‘ਤੱਤ ਸਬਦ’ ਨੂੰ—

ਸੁਣਨ

ਬੁੱਝਣ

ਸੀਝਣ

ਚੀਨਣ

ਪਹਿਚਾਨਣ

ਵਿਚਾਰਨ

ਕਮਾਉਣ

ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ

ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ-ਰੂਪ ‘ਸਬਦ’ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਥੂਲ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ‘ਸੁਣਨ’, ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ, ਤੇ ਏਸੇ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ‘ਮੰਜ਼ਿਲ’ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਤੱਤ-ਸਬਦ’, ਸਿਰਫ ਅੰਦਰਲੇ ਅਨੁਭਵੀ ‘ਸੁਰਤਿ’ ਰੂਪੀ ‘ਕੰਨਾਂ’ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ

ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਵਣਿਆ॥’

(ਪੰਨਾ-124)

“ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਤਾ ਮਿਲੈ ਜਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣੀ॥”

(ਪੰਨਾ-18)

“ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ ਸਬਦਿ ਬੁਝੀਐ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ॥”

(ਪੰਨਾ-429)

“ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਜਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ॥”

(ਪੰਨਾ-1343)

ਜਦ ਤਾਈਂ ਸਾਡੀ ਬਿਰਤੀ-ਸੁਰਤੀ ‘ਬਾਹਰਮੁਖੀ’ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸਰੀਰਕ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ‘ਸਬਦ’ ਅਥਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ‘ਸਬਦੁ-ਸੁਰਤਿ’ ਦੇ ਮੇਲ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰਤੀ ‘ਅੰਤਰਮੁਖੀ’ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ‘ਅਨੁਭਵ’ ਦੁਆਰਾ ‘ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ’ (Divine Music) ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ—

ਸਬਦ-ਸੁਣੀ

ਨਾਮ-ਧੁਨੀ

ਅਨਹਦ-ਨਾਦ
ਅਨਹਦ-ਝਨਕਾਰ
ਅਨਹਦ-ਸਬਦ

ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਕ ਕੰਨ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਯਾ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ‘ਤਤ-ਸਬਦ’, ਨਾਮ, ਧੁਨੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ।

ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਉਗੁਣ ਤੇ ਕਲੇਸ਼, ਸਹਜ-ਸੁਭਾਇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ‘ਚਾਨਣ’ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ‘ਸਬਦ’ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਅਨੁਭਵੀ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਬਰਕਤਾਂ ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਆਤਮਿਕ ਬਰਕਤਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਕੁਝ ਕੁ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਹਉਮੈ’ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਮਨ ਦਾ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ, ਅਥਵਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਹੀ, ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਖਾਦੀ ਅਨਸਰਾਂ ਦਾ ‘ਮੁਢ-ਕਾਰਣ’ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਦੀਰਘ ਰੋਗ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਹੀ ਜੀਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ।

ਦਿਮਾਗੀ ਸਿਆਣਪਾਂ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਯਾ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਸਾਧਨ ‘ਸਬਦ’ ਦਾ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਅਥਵਾ ‘ਨਾਮੁ’ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

“ਸਬਦੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀਐ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇ॥” (ਪੰਨਾ-429)

“ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ॥” (ਪੰਨਾ-468)

“ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਚੂਕੈ ਅਭਿਮਾਨੁ॥” (ਪੰਨਾ-1259)

“ਗਰੁੜੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਹਰਿ ਮਾਰੀ॥” (ਪੰਨਾ-1260)

“ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਸਬਦੇ ਖੋਈ॥” (ਪੰਨਾ-1342)

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗੀਝਾਉਣ ਲਈ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

“ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਉਪੇ ਕੰਤ ਕਉ ਸਬਦੇ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ॥” (ਪੰਨਾ-89)

“ਪਿਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਰਹੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ
ਸਬਦਿ ਸਿੰਗਾਰੁ ਬਣਾਵਣਿਆ॥” (ਪੰਨਾ-129)

“ਸਚਿ ਰਤੀਆ ਸੋਗਾਗਣੀ ਜਿਨਾ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰਿ॥” (ਪੰਨਾ-427)

“ਸਬਦਿ ਸਚੈ ਰੰਗੁ ਲਾਲੁ ਕਰਿ ਭੈ ਭਾਇ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ॥” (ਪੰਨਾ-786)

ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਤੇ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਕੇਤਿਆ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ॥ ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ॥

(ਜਪੁਜੀ ਪੰਨਾ-5)

ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸਲ ਵਿਚ ‘ਦੁੱਖ-ਭੁੱਖ’ ‘ਦਵਾਈ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਮਨੁੱਖ ਲਈ ‘ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ’ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ‘ਸਚਾਈ’ ਜਾਂ ‘ਰਮਜ਼’ ਨੂੰ ਗੁਰਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬੁਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਚੇ ਭਲਾ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਹੀ॥” (ਪੰਨਾ-301)

“ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ॥” (ਪੰਨਾ-234)

ਹਰ ਮਨੁੱਖ, ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਪਰਿਵਾਰਿਕ, ਸਾਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ‘ਮੋਹ’ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ‘ਮੋਹ ਮਾਇਆ’ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੇਵਲ ‘ਪ੍ਰਭੂ-ਬੈਰਾਗ’ ਹੀ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ‘ਬੈਰਾਗ’ — ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

“ਗੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਬੈਰਾਗੋ ਰਾਮ॥” (ਪੰ.-568)

“ਜੋ ਸਬਦਿ ਰਾਤੇ ਮਹਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸੋ ਸਚੁ ਸਬਦੇ ਲਾਹਾ ਹੇ॥” (ਪੰਨਾ-1054)

“ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਪੂਰੇ ਬੈਰਾਗੀ॥” (ਪੰਨਾ-1332)

ਹਰ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕਾਡਾਂ ਜਾਂ ਧਨ-ਜੋਬਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਡਿਆਈ

ਕੂੜੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉੱਡ-ਪੁੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ‘ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ’ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਚੀ ‘ਪਤਿ’ ਯਾ ਇਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

“ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਚੀ ਪਤਿ ਹੋਈ॥” (ਪੰਨਾ-1046)

“ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਜਗਜੀਵਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਤਿ ਪਾਇਦਾ॥” (ਪੰ.-1037)

“ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਚੇ ਸਚਾ ਨਾਉ॥” (ਪੰਨਾ-69)

ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਹਰ ਕੰਮ, ਉਦਮ, ਰੀਝ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਧਿਆਨ, ‘ਧਨ-ਜੋਬਨ’ ਤੇ ‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਦੀ ‘ਪ੍ਰਕਰਮਾ’ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਹ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ‘ਲਿਵ-ਲੀਨ’ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ — ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ — ਸਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਲਿਪਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥” (ਪੰਨਾ-230)

“ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਰਵੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈ॥” (ਪੰਨਾ-909)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ॥”

(ਪੰ.-1012)

“ਸਦਾ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਾਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦਾ॥”

(ਪੰਨਾ-1061)

“ਹਰਿ ਰਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਸਬਦਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ॥”

(ਪੰਨਾ-1417)

ਸੰਸਾਰਕ ਅਗਨ-ਸੌਕ-ਸਾਗਰ ਅਥਵਾ ਮਾਇਕੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ‘ਰੱਬੀ-ਪ੍ਰੇਮ’ ਹੀ ‘ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਢ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ‘ਰੱਬੀ-ਪਿਆਰ’ ਗੁਰਮੁਖ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਅਥਵਾ ‘ਸਾਧ-ਸੰਗਤ’ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ‘ਸਬਦ-ਸੁਰਤ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਪਜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਮਿਲਿਆ ਸਚੈ ਲਾਇਆ ਭਾਉ॥” (ਪੰਨਾ-920)

“ਜਿਸ ਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ॥” (ਪੰ.-1016)

“ਸੁਣਿ ਸਬਦੁ ਤੁਮਾਰਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਨਾ॥” (ਪੰਨਾ-1117)

“ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜਿਨ ਘਟਿ ਵਸਿਆ ਸਹਜੇ ਰਹੇ ਸਮਾਈ॥

ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੇ ਰਾਤੇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ॥” (ਪੰਨਾ-1234)

“ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰਿ॥” (ਪੰਨਾ-1284)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀਐ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ॥” (ਪੰਨਾ-1286)

ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ। ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਨ-ਬਚ-ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਜਗਿਆਸੂ ਖੁਦ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ‘ਖਾਨ’ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਅਰਾਧੀਅਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਰਤਨਾਗਰੁ॥” (ਪੰਨਾ-1318)

“ਤੂ ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਣੇ॥” (ਪੰਨਾ-601)

“ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਤਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਵਣਿਆ॥” (ਪੰਨਾ-117)

ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਕੰਮੀ ਤੇ ਵਿਕਾਰੀ ਦੇਹੀ, ਕੰਚਨ ਸੋਨੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਰਮਲ, ਕੀਮਤੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

“ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ ਸੋਹਣਾ ਕੰਚਨੁ ਕੋਟੁ ਅਪਾਰ॥” (ਪੰਨਾ-1346)

“ਕਾਇਆ ਕੰਚਨੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ॥” (ਪੰਨਾ-1064)

ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ‘ਹੋਂਦ’ ਜਾਂ ‘ਹਸਤੀ’ ਉਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਪਤੀਜਦਾ ਤੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦਿ ਪਤੀਜੈ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ॥” (ਪੰਨਾ-1024)

“ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਸਬਦਿ ਪਤੀਜੈ॥” (ਪੰਨਾ-1031)

“ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਪਤੀਣੇ॥” (ਪੰ.-1126)

“ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਅਪਤੀਜੁ ਪਤੀਣਾ॥” (ਪੰਨਾ-1407)

ਮਨ ਅਤਿਅੰਤ ‘ਚੰਚਲ’ ਅਤੇ ਅਸਾਧ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਾਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

“ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੀਰਘ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਧੀਰਾ॥” (ਪੰ.-1107)

“ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸਿਆ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ॥” (ਪੰਨਾ-1251)

“ਬੰਧਨ ਤੋੜੇ ਮੁਕਤਿ ਘਰਿ ਰਹੈ॥

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਅਸਥਿਰੁ ਘਰਿ ਬਹੈ॥” (ਪੰਨਾ-1262)

ਮਾਇਕੀ ‘ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ’ ਕਾਰਣ ‘ਜੀਵ’, ਆਪਣੀ ਸੀਮਤ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਸਿਆਣਪਾਂ ਘੋਟ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਲਟਾ ‘ਕਰਮ ਬੱਧ’ ਹੋ ਕੇ ਦੁਖ

ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ, ਜੇ ਜੀਵ, ‘ਸਾਧ-ਸੰਗਤ’ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ’ ਅਥਵਾ ‘ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ’ ਜਾਂ ‘ਆਤਮਿਕ-ਸੋਝੀ’ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ — ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਆਤਮਿਕ ‘ਜੀਵਨ-ਸੇਧ’ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ‘ਵਡਹੰਸ’ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਸਾਲੁ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਿਤੁ ਹੀਰਾ ਪਰਖਿ ਲਈਜੈ॥” (ਪੰ.-1325)

“ਜਗੁ ਖੋਟੈ ਸਚੁ ਨਿਰਮਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ॥

ਤੇ ਨਰ ਵਿਰਲੇ ਜਾਣੀਅਹਿ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਮੁਰਾਰਿ॥” (ਪੰ.-1331)

“ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਵਡ ਹੰਸ ਹੈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਧਾਰਿ॥” (ਪੰਨਾ-585)

“ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮ ਹੰਸ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਡੋਲਾ।

ਖੀਰਹੁ ਨੀਰ ਨਿਕਾਲਦੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਿਰੋਲਾ।

(ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 30/4)

“ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡਿ ਵਸਾਏ।

“ਮਾਨ ਸਰੋਵਰਿ ਪਰਮਹੰਸ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਏ।”

(ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 12/18)

“ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ॥” ਅਨੁਸਾਰ — ‘ਜੀਵ’ ਰੂਪ ‘ਆਤਮਾ’ ਤੇ ‘ਪਰਮਾਤਮਾ’, ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸੇਜ ਤੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ, ਮਾਇਕੀ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਤੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਸਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ‘ਸਾਧ-ਸੰਗਤ’ ਵਿਚ ਮਨ-ਬਚ-ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ‘ਯਾਦ’ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਰੀ-ਯਾਦ ਜਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ‘ਧਨ’-‘ਪਿਰ’ ਦਾ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

“ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਮਣਿ ਬਣਿਆ ਸੀਗਾਰੁ॥

ਸਬਦੇ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰਿ॥”

(ਪੰਨਾ-1277)

“ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੀ ਸਾਚਿ ਪਿਆਰੀ॥

ਸਾਈ ਸੁਹਾਗਣਿ ਠਾਕੁਰਿ ਧਾਰੀ॥”

(ਪੰਨਾ-933)

ਅਨੇਕਾਂ ਦੁਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਮੁਰਝਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤ, ਰਸ, ਚਾਉ, ਖੇੜੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਮਨ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੈਵੀ ਖਿਆਲ ਤੇ ਅਨੰਦੀ ਆਤਮਿਕ ਵਲਵਲੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਉਪਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ-ਰਸ ਵਿਚ ਮੌਲਦਾ ਤੇ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

“ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ॥”

(ਪੰਨਾ-1176)

ਛਾਵ ਘਣੀ ਫੂਲੀ ਬਨਰਾਇ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਗਸੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥

(ਪੰਨਾ-1173)

“ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਭ ਹਰੀਆਵਲੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ॥” (ਪੰ-1285)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ
ਹਰਿ ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ॥”

(ਪੰਨਾ-1175)

“ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ, ਆਸ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥” ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਆਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਅੰਦੇਸਾ’ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਦੋ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਤਖ਼ਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ। ਮਨ ਦੇ ‘ਬਜਰ-ਕਪਾਟ’ ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਟੁਟ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।

“ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥” (ਪੰਨਾ-954)

“ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥” (ਪੰਨਾ-1033)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਜਦੋਂ ਬਜਰ-ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ‘ਭਵਨਾਂ’ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਯਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੈ ਤੀਨੇ ਭਉਨ॥” (ਪੰਨਾ-221)

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਤੇ ਉਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਉ (mental tension) ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ

‘ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ॥’

ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਹਰ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਾਰ-ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।

“ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰੁ ਤਿਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸਾਰਿਆ॥” (ਪੰਨਾ-320)

“ਟੂਟੈ ਗੰਠਿ ਪੜੈ ਵੀਚਾਰਿ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਘਰਿ ਕਾਰਜੁ ਸਾਰਿ॥ (ਪੰ.-933)

“ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਓਹੁ ਕਰੇ ਤੇਰਾ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਾਰਣਾ॥” (ਪੰਨਾ-917)

ਸੰਤ ਜਨਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ‘ਅਕੱਥ-ਕਥਾ’ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ॥

ਅਕਥ ਕਥਾ ਲੇ ਰਹਉ ਨਿਰਾਲਾ॥”

(ਪੰਨਾ-943)

“ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਜਿਤੁ ਕਥਾ ਵੀਚਾਰੀ॥”

(ਪੰਨਾ-943)

“ਬੂਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਬੂਝਣਾ ਏਹ ਅਕਥ ਕਥਾ ਮਨ ਮਾਹਿ॥ ...
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਜਾਣੀਐ ਜਾਂ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹਿ॥” (ਪੰਨਾ-1093)

“ਸੰਤ ਜਨਾ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਕਥੀਐ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ॥”
(ਪੰਨਾ-774)

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਧਨ, ਜੋਬਨ, ‘ਪ੍ਰਭਤਾ’ ਆਦਿ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਾਗਲ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ, ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਜਪ, ਤਪ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ‘ਨਾਮ-ਵਡਿਆਈ’ ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਆਸਰੇ, ‘ਸਬਦੁ’ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਤਿਆਗਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

“ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ਜਿਸੁ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਸਬਦੁ ਰਵੈ॥”
(ਪੰਨਾ-952)

“ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੇ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ॥” (ਪੰ.-1132)

“ਸਬਦੁ ਚੀਨ੍ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਵਹੁ॥
ਸਾਚੈ ਨਾਇ ਵਡਾਈ ਪਾਵਹੁ॥” (ਪੰਨਾ-832)

ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਸਾਰਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਪਰਮਗਤਿ ਯਾ ਪਰਮਪਦੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੇਵਲ ‘ਸਾਧ ਸੰਗਤ’ ਰੂਪੀ ‘ਸੱਚੀ-ਟਕਸਾਲ’ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

“ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਬਦੁ ਪੀਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇ॥” (ਪੰਨਾ-394)

“ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ
ਦੁਤੀਅ ਗਏ ਸੁਖ ਹੋਊ॥” (ਪੰਨਾ-535)

ਜੀਵ, ਮਾਇਕੀ ‘ਭਉਜਲ’ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ‘ਘੁੰਮਣਘੇਰ’ ਅਤੇ ‘ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਝੱਖੜਾਂ’ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ‘ਅਗਨ-ਸੋਕ ਸਾਗਰ’ ਅਥਵਾ ਭਉਜਲ ਤੋਂ, ਕੇਵਲ ਸਾਡੀ ‘ਸੁਰਤਿ’ ਹੀ, ਸਬਦ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦੀ ਹੈ।

“ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਅਸਗਾਹੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਾਰਿ ਪਾਹਿ॥” (ਪੰਨਾ-962)

“ਭਵਜਲੁ ਸਬਦਿ ਲੰਘਾਵਣਹਾਰੁ॥” (ਪੰਨਾ-942)

“ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਬੋਹਿਥਾ ਸਬਦਿ ਲੰਘਾਵਣਹਾਰੁ॥” (ਪੰਨਾ-1009)

“ਇਹੁ ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਤਰੀਐ॥” (ਪੰਨਾ-1042)

“ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ਤਰੈ॥”
(ਪੰਨਾ-1342)

ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਸਬਦ-ਸੁਰਤਿ’ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਕਲ-ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਬੰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‘ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ
ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਬੰਸਿ ਰਹਾਇਆ॥” (ਪੰਨਾ-441)

ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪੀ-‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪਦਾਰਥ’ ਓਤ-ਪੋਤ ਹੈ। ‘ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ, ਮਨ-ਬਚ-ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਹਜੇ ਹੀ ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਦੁਆਰਾ, ‘ਨਾਮ’ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

“ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਨਾਦੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ
ਸਚੁ ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਦਾ॥” (ਪੰਨਾ-1038)

“ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਜਾਣੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਭੋਗੋ॥”
(ਪੰਨਾ-921)

ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰੀ ਤੇ ਮਾਇਕੀ ਫੁਰਨੇ, ਵਲਵਲੇ ਆਦਿ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਫੁਹਾਰੇ ਵਾਂਗ ਫੁਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਤਿਅੰਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਉ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਣ ਨਾਲ, ਹਰ ਫੁਰਨੇ ਅਤੇ ਵਲਵਲੇ ਨੂੰ ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਦੈਵੀ ਪਿਓਂਦ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਜਾਂ ਰੁਣਝੁਣਕਾਰ ਦਾ ਅਨੰਦੀ, ਬਿਸਮਾਦੀ ਤੇ ਰਸੀਲਾ ਸੰਗੀਤ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ।

“ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ॥” (ਪੰਨਾ-954)

“ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਸੁਹੇਲਾ ਬਾਜੰਤ ਅਨਹਦ ਬੀਣਾ॥” (ਪੰਨਾ-767)

“ਜੈ ਜੈ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜੈ॥
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨਦ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਜੈ॥” (ਪੰਨਾ-295)

“ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਅਚਰਜ ਤਾ ਕੇ ਸ੍ਰਾਦ॥” (ਪੰ.-1226)

ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਭਰਮ ਕਾਰਣ, ਦੁਬਿਧਾ ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਕਾਰਣ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਡਾਂਵਾਂਡੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਥਵਾ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ਗੁਰਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ, ਦੁਬਿਧਾ

ਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਆਤਮਿਕ ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਸਹਜ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦੇ ਰਾਤੇ ਸਹਜੇ ਮਾਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ॥” (ਪੰਨਾ-601)

“ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ ਆਤਮੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ॥” (ਪੰ.-753)

“ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਰਾਤਾ ਸਹਜੇ ਮਾਤਾ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਾਏ॥” (ਪੰਨਾ-771)

“ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਵਹੁ॥” (ਪੰਨਾ-832)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਦੁਬਿਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ॥” (ਪੰ.-1350)

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਜਗਿਆਸੂ ਸੰਸਾਰਕ ਆਸਾ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਲੋਂ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ‘ਮਰੀਦਾ’ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਯਾ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ॥” (ਪੰਨਾ-1286)

“ਖਿਨ ਮਹਿ ਮੁਏ ਜਾ ਸਬਦੁ ਪਛਾਨਿਆ॥” (ਪੰਨਾ-932)

“ਸਬਦਿ ਮਰਹੁ ਫਿਰਿ ਜੀਵਹੁ ਸਦ ਹੀ ਤਾ ਫਿਰਿ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਈ॥”
(ਪੰਨਾ-604)

“ਸਬਦਿ ਮੁਆ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ॥” (ਪੰਨਾ-361)

“ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ॥” (ਪੰਨਾ-940)

ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਸੁਰਤ, ਮਤਿ, ਮਨ, ਬੁਧੀ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੱਚੀ-ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦੇ ਉਪਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ॥” (ਪੰ.-125)

“ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਅਨਭਉ ਅਘੜ ਘੜਾਏ ਗਗਣਾ॥”
(ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 18/22)

“ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੇਦਿਆ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ॥” (ਪੰ.-1259)

ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ‘ਨਿਜ-ਘਰੁ’ ਵਾਸਾ,

ਜਾਂ ‘ਸਹਿਜ-ਸਮਾਧ’ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

“ਸਬਦੁ ਸਲਾਹਹਿ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਤਾਹਾ ਹੇ॥”

(ਪੰਨਾ-1054)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਾਰੈ ਤਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਹੋਵੈ ਵਾਸੋ॥”

(ਪੰਨਾ-940)

“ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈਐ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਈਐ
ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ॥”

(ਪੰਨਾ-436)

‘ਜੀਵ-ਰੂਪ’ ਇਸਤ੍ਰੀ, ‘ਸੁਹਾਗਣ’ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਅਉਗਣ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਮਨ ਤਨ ਅਰਪ ਕੇ, ਭੈ-ਭਾਇ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ‘ਸ਼ਿੰਗਾਰ’ ਕਰੇ। ਪਰ ਇਹ ‘ਸ਼ਿੰਗਾਰ’, ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦਿ ਰਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰਿ॥”

(ਪੰਨਾ-90)

“ਤਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ॥”

(ਪੰਨਾ-334)

“ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਭੈ ਭਾਇ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ॥”

(ਪੰਨਾ-787)

ਦੇਹੀ ਨੋ ਸਬਦੁ ਸੀਗਾਰੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥” (ਪੰ.-1092)

“ਬਾਣੀ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਬਾਣੀ ...॥”

(ਪੰਨਾ-982)

ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਗੁਰਸਬਦੁ’ ਤੇ ‘ਗੁਰੁ’ ਓਤਪੋਤ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜਗਿਆਸੂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਮਨ ਬਚ-ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਹ ਗੁਰੁ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਉਹ ਸਹਜੇ ਹੀ ਗੁਰੁ ਦਾ ‘ਮਹਲ’ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦੇ ਪਤੀਜੈ ਅੰਕੁ ਭੀਜੈ ਸੁ ਮਹਲੁ ਮਹਲਾ ਅੰਤਰੇ॥ ...

ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਸੁਹੇਲਾ ਬਾਜੰਤ ਅਨਹਦ ਬੀਣਾ॥

ਗੁਰ ਮਹਲੀ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਸੋ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ॥”

(ਪੰਨਾ-767)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਦੀਸੈ॥”

(ਪੰਨਾ-839)

ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ‘ਸਬਦੁ’ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ‘ਸਬਦੁ’ ਭੀ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਤੇ ‘ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ।

“ਸਬਦੇ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਗੁਰ ਰੂਪਿ ਮੁਰਾਰੇ॥” (ਪੰਨਾ-1112)

“ਹਰਿ ਜੀਉ ਵੇਖੈ ਸਦ ਹਜੂਰਿ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥”
(ਪੰਨਾ-1173)

“ਆਨਦ ਮੂਲੁ ਰਾਮੁ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗਜਿਆ॥”
(ਪੰਨਾ-1315)

“ਸੁ ਸਬਦੁ ਨਿਰੰਤਰਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਛੈ
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਸੁ ਸਬਦਿ ਲਹੈ॥” (ਪੰਨਾ-945)

ਪ੍ਰਭੂ ਖੁਦ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ‘ਸਬਦੁ’ ਅਤੇ ‘ਨਾਮੁ’ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਪਰ, ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਇਕੀ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਾਲਾ ਤੇ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਲ ਕੇਵਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ‘ਮਨ’ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਮੰਨੁ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਏ॥” (ਪੰਨਾ-919)

“ਪਵਿਤ ਪਾਵਨ ਸੇ ਜਨ ਸਾਚੇ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ॥” (ਪੰਨਾ-910)

“ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ॥” (ਪੰਨਾ-234)

“ਸਬਦੇ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਈ॥” (ਪੰ.-601)

“ਤੂੰ ਆਪਿ ਨਿਰਮਲੁ ਤੇਰੇ ਜਨ ਹੈ ਨਿਰਮਲ
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ॥” (ਪੰਨਾ-1155)

“ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੋਆ
ਚੂਕਾ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ॥” (ਪੰਨਾ-1334)

ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ‘ਜੋਤਿ’ ਨੂੰ ‘ਪਰਮ-ਜੋਤ’ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਜਗਿਆਸੂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਹੈ ਆਤਮ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਾ ਹੇ॥”
(ਪੰਨਾ-1030)

“ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਸਬਦਿ ਸੁਖੁ ਵਸਿਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਆ॥”
(ਪੰਨਾ-1068)

“ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਹਦੂਰਿ॥” (ਪੰਨਾ-854)

“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਦਾ ਸਚੁ ਜਾਤਾ ਮਿਲਿ ਸਚੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਣਿਆ॥”

(ਪੰਨਾ-128)

ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ‘ਗੁਰ-ਸਬਦ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ, ਜਗਿਆਸੂ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ‘ਹੀਰੇ’ ਤੇ ‘ਜਵਾਹਰਾਤ’ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ, ‘ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ’ ਦੀ ਨਿਆਂਈ, ਜਗਿਆਸੂ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਯਾ ‘ਖਜ਼ਾਨੇ’ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਲਾਲੁ ਜੋ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰਸੈ॥”

(ਪੰਨਾ-963)

“ਅੰਦਰਿ ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਬਣਾਇਆ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਰਖਿ ਪਰਖਾਇਆ॥”

(ਪੰਨਾ-112)

“ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ

ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ॥”

(ਪੰਨਾ-186)

ਪਿਛਲੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਸਬਦੁ’ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸਥੂਲ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਹਰ ਧਰਮ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, ‘ਨਾਮੁ’ ਤੇ ‘ਨਾਮੁ’ ਦੀ ‘ਪ੍ਰਾਪਤੀ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ‘ਸਬਦੁ’ ਅਤੇ ‘ਨਾਮੁ’ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਸਬਦੇ ਹੀ ਨਾਉ ਉਪਜੈ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ॥”

(ਪੰਨਾ-644)

“ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਨਾਮੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਈ॥”

(ਪੰਨਾ-1239)

“ਅੰਤਰਿ ਸਬਦ ਅਪਾਰਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ

ਨਾਮੇ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ॥”

(ਪੰਨਾ-569)

‘ਸਬਦੁ’ ਅਤੇ ‘ਨਾਮੁ’ ਦੋਨੋਂ ਹੀ — ਇਕੇ ‘ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹਨ।

ਰਾਤ ਦੇ ਘੁਪ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਝੁਲੇ, ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਕੀੜੇ, ਮਕੌੜੇ, ਮੱਛਰ, ਸੱਪ, ਚੋਰ, ਡਾਕੂ ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ :—

ਹਨੇਰਾ ਆਪੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਛਾਈਂ-ਮਾਂਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ਮੱਛਰ, ਸੱਪ ਆਦਿ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ਝਉਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ।
 ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ਠੋਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
 ਹਨੇਰੇ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਬਲਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਚਾਨਣ, ਗਰਮੀ, ਸ਼ਕਤੀ, ਜੀਵਨ-ਰੋ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖਦਾਈ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਅਤੇ ਸਫਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ — ਸਾਡੇ ਅੰਤਰਗਤ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ।

ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਘੁਪ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ‘ਹਉਮੈ’ ਦਾ ‘ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ’ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਭੋਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ‘ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮ ਅਜਾਂਈ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-156)

“ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ॥” (ਪੰਨਾ-133)

‘ਸਾਧ ਸੰਗਤ’ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੀ ਮਾਇਕੀ ਨੀਂਦ ਖੁਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ’ ਨਾਲ ‘ਸਬਦ ਦਾ ਸਾਡੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ, ‘ਸਬਦ’ ਅਥਵਾ ‘ਨਾਮ’ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਗੁਣ’ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ‘ਪ੍ਰਦਾਨ’ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ — ‘ਲੋਕ ਸੁਖੀ’ ਅਤੇ ‘ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ’ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(...ਚਲਦਾ)

